

מערך למנחה - בית מדרש

[דיאלוג חינוכי – בין ערך לדרך]

רקע

המושג 'דיאלוג' הפך להיות מאד שכיח וכמעט קלישיאתי. נדמה שבתוך הקונטקסט החינוכי ומערכת היחסים של מורה ותלמיד יש צורך לברר שוב במה מדובר – האם דיאלוג זה החלפת דעות? האם דיאלוג זה העברת הוראות? האם דיאלוג חייב להתבצע בין שני אנשים שווים? האם לדיאלוג חייב להיות ערך ותוצאה? מק המקום של דיאלוג בין כפופים? מה המקום של דיאלוג שכל כולו השמעת דברים מבלי יכולת אמיתית להשפיע? וכיו"ב.

דף לימוד זה פותח כניסיון ללבן את המושג 'דיאלוג חינוכי', להצביע על מורכבותו ולאפשר חשיבה מחודשת לגבי מקומו בתהליך החינוכי.

יעדים

1. סוגיות מרכזיות לבית המדרש: (סביב איזו שאלה רצינו להפך איזונים...)

- האם דיאלוג מבחינתנו היא 'ערך' (חשיבות בפני עצמה) או שהיא 'דרך' (אסטרטגיה או טקטיקה להשגת תוצאות רצויות)?
- מה הסכנה בדיאלוג החינוכי? מה גבולות הגזרה של דיאלוג מסוג זה?

2. שדות חינוכיים שניתן לקדם באמצעות בית המדרש:

- דיאלוג
- ייצוג שלמות הורית

מתווה בית המדרש [הצעה]

שלב א – הגדרות לדיאלוג – דיון ראשוני

נקרא יחד את ההגדרות למושג דיאלוג.

שאלות כלליות:

בשלב זה מאד מומלץ לבקש מהלומדים לא לרוץ לעולם התוכן החינוכי – אלא לבחון את השאלה מהעניינים שלהם כאנשים – בסיטואציות מגוונות שאינן קשורות לחניכים.

- האם בחיים האישיים שלכם כאנשים – דיאלוג מבחינתכם הוא 'ערך' או שהוא 'דרך' (תנו דוגמאות למצבים בהם זה ערך ולמצבים בהם זה דרך)?
- אם דיאלוג הוא בעיקר דרך – מן הסתם יש דרכים יותר מהירות ויעילות להשגת אותם תוצאות, למה להתעקש דווקא על 'דיאלוג'?
- אם דיאלוג הוא בעיקר ערך – אם הוא לא מוביל לתוצאות, למה להשקיע כל-כך הרבה זמן בזה?
- האם לדעתכם יש שלב שממנו כבר אין מקום ל'דיאלוג' מתי? למה?

שאלות רלוונטיות לעשייה החינוכית

- עכשיו בואו נתבונן רגע בעשייה החינוכית – האם לדעתכם דיאלוג הוא 'ערך' או 'דרך'?
- האם יש הבדל מהותי בין 'דיאלוג' בין מחנך לחניך לבין 'דיאלוג' בין 2 מכרים? מה ההבדל?

שלב ב – נורת האזהרה בדיאלוג החינוכי

למידה ודיון על הטקסט של חנוך פז על הדיאלוג הלוינסי:

"הדיאלוג, בעיני לוינס, איננו רק דרך ראויה לכינון חינוכי, אלא התביעה המוסרית מן האדם ביחסו לילד ולנער, והוא מתקיים מתוך האתיקה ועם שתי תביעות יסוד: כבוד ואחריות. את הדרישה הראשונה של הדיאלוג, המכוונת לכבודו של האחר, יש לנסח בלשון הקיצונית ביותר: "לא תרצח", דהיינו לכבד באופן מוחלט את אחרותו של האחר. כבוד כלפי אחרותו של האחר, שאין לצמצמה ואין לנכסה ואין להקטינה. סכנתו של הדיאלוג החינוכי מצויה בדיוק במקום הזה של ביטול האחרות, והרצון החיובי כשלעצמו להביא את התלמיד בסוד הדעת, בסוד העולם הערכי שהוא מנת חלקו של המורה. כיצד ניתן לחנך אם לא על ידי אמירה חיובית?! הדרישה השנייה של הדיאלוג מבחינת לוינס, היא אחריות, כלומר: על המורה מוטלת אחריות אינסופית כלפי האדם האחר, וכלפי הילד והתלמיד. במתח שבין כבוד לאחריות - במתח שבין מתן מרחב לאדם האחר אך נשיאה מלאה באחריות לו – מצוי הדיאלוג החינוכי". (מתוך הספר: דיאלוגים מעצימים בחינוך ההומניסטי, חנוך בן פז)

שאלות לדיון

- מה חנוך בן פזי אומר?
- למה הוא מתכוון כשהוא כותב מתח בין כבוד לאחריות? איפה המתח?
- איזה נורת אזהרה הוא מאותת לנו המחנכים?
- האם אתם מסכימים אם דבריו?

שלב ג – סיום – "דיאלוג – האני שבאחר"

קריאה בסיפור על השמש והרבי

שמשו של האדמור מחב"ד ראה כי רבו מחליף במהלך היום שוב ושוב את בגדיו ושאלו על כך: מדוע מזיע הרבי כל כך עד שבגדיו רטובים והוא נאלץ להחליפם? השיבו האדמור: על מה אני מזיע?! ובכן היו אצלי עשרים וחמשה אנשים... בשביל שאוכל להשיא עצה נכונה לשואל, אני צריך להרגיש בצרתו ממש כמו שהוא בעצמו מרגיש ולשם כך אני מוכרח להפשיט את עצמי מלבושי ולהתלבש במלבושיו שלו... ואז כשאני צריך לתת לו עצה, לא אוכל לעשות כן כשאני עדיין במלבושיו, כשם שהוא בעצמו אינו יכול להשית עצות בנפשו ועלי להפשיט את עצמי מלבושו ולהתלבש בלבוש שלי... ומעתה הגע בעצמך: אם אדם צריך חמישים פעם להתפשט ולהתלבש כלום אפשר שלא להזיע?! (מקור לא ידוע)

אמירה של 'דרך כפר': ב'דרך כפר' אנחנו מאמינים בקיומו של הדיאלוג 'האני שבאחר' – מחוייבות לשיח כנה ופתוח בין חניך למבוגר. יחד עם זאת, אל לנו לשכוח את מקומנו כמחנכים ולאחר שאנחנו "מחליפים מקומות" ויורדים לעומק טענותיו ודבריו של החניך, עלינו לשוב ולנעול את הנעליים שלנו עם הניסיון, הידע והמחוייבות לתהליך החינוכי.